

Asia Suojan kohde, lomake

Hakija A

Annettu 14.5.1992

Tiivistelmä *A:n ja B:n tutkimus oli tekijänoikeudellisesti suojattu teos. Teokseen liittyvä A:n ja B:n kehittämä päivähoitokasvatuksen yksilöllisen suunnittelun lomakkeisto ei ollut niin itsenäinen ja omaperäinen, että se olisi saanut tekijänoikeussuojaa. Lomakkeisto ei myöskään ollut tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettu työ, jossa olisi yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Lomakkeisto oli tutkimuksen tulos. Koska tekijänoikeus ei suojaa tutkimustuloksia tai niiden perustana olevia ideoita, saattoi Suomen Kaupunkiliitto käyttää hyödykseen lomakkeistoa ilman tekijöiden suostumusta ja tekijänoikeuslain säännösten estämättä.*

SELOSTUS ASIASTA

A on pyytänyt 5.2.1992 päivätyllä kirjeellä tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tieteellisen tutkimuksen ja tutkimustyössä käytetyn lomakkeiston tekijänoikeussuojasta.

Lausuntopyynnön mukaan hakija on yhdessä kouluttaja B:n kanssa tehnyt lapsen käyttäytymistä ja kasvuympäristöä koskevan tutkimuksen, joka on julkaistu marraskuussa 1991 Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan selostesarjassa numerolla 40. Julkaistuun tutkimukseen liittyy viiden sivun pituinen lomakkeisto, joka hakijan mukaan on tutkimuksen eräänlainen lopputulos ja sen keskeinen osa.

Lausuntopyynnössä todetaan, että Suomen Kaupunkiliitto oli saanut käyttöönsä hakijan ja B:n tutkimuksen käsikirjoituksen ennen tutkimuksen julkaisemista. Tutkimuksen laatijat ja Suomen Kaupunkiliitto olivat tällöin neuvotelleet oikeuksista koko tutkimukseen tai sen osiin. Suomen Kaupunkiliitto oli kuitenkin palauttanut teoksen käsikirjoituksen tekemättä sopimusta sen julkaisemisesta.

Suomen Kaupunkiliitto julkaisi edellä kuvattujen sopimusneuvottelujen jälkeen elokuussa 1991 Mittarit -nimisen kirjan. Lausuntopyynnön mukaan Suomen Kaupunkiliitto oli kirjassaan julkaissut hakijan ja B:n tutkimukseen liittyvät lomakemallit ilman tutkimuksen tekijöiden lupaa.

Hakijan käsityksen mukaan Suomen Kaupunkiliitto on syyllistynyt tekijänoikeuslain rikkomukseen käyttäessään lomakemalleja omassa julkaisussaan luvottomasti.

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, nauttivatko tutkimus "Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö" ja siihen liittyvä lomakkeisto tekijänoikeuslain suomia oikeuksia ja mikäli näin on, onko Suomen Kaupunkiliitto syyllistynyt mainitun lain rikkomukseen.

Lausuntopyynnön yhteydessä tekijänoikeusneuvostolle on toimitettu molemmat mainitut teokset. A:n ja B:n tutkimus on 56 sivun mittainen. Tutkimuksen sivuilla 52 - 56 on lomakkeisto, jonka tekijät toisaalla tutkimuksessaan (s. 25) toteavat olevan käsillä olevaa tutkimusta varten kehitelty päivähoitokasvatuksen yksilöllisen suunnittelun lomake. Lomake koostuu vastausohjeista, päivähoitolapsen vanhemmille osoitetusta 22 kysymyskohdasta ja nelikohtaisesta lapsen kasvun ja kehityksen seurantaosasta. Kysymysten tavoitteena on selvittää lapsen persoonallisuutta ja vanhempien toivomuksia päiväkotikasvattajien toiminnasta, päiväkotien kasvatuskäytännöistä sekä päivähoitotoiminnan sisällöistä.

Suomen Kaupunkiliiton julkaisema teos "Mittarit" on liitteinen ja esipuheineen 490 sivun mittainen. Kirja on niin sanottuun Lappeenranta-sopimukseen perustuva kooste, jossa esitellään kunnallisen palvelutoiminnan tuloksellisuuden mittareita ja mittaamenetelmiä. Kirjan sivuilla 238 - 242 on lomakkeisto, jota edeltää sivulla 238 oleva otsikko "Päivähoitokasvatuksen suunnittelu". Lomakkeistossa on vastausohjeiden lisäksi 22 vanhemmille suunnattua kysymystä sekä lapsen kehitystä ja kasvua koskeva nelikohtainen seurantaosa.

Lomakkeiden vertailu osoittaa, että Suomen Kaupunkiliiton teokseen sisältyvä lomakkeisto on asiasisällöltään ja kysymyksenasettelultaan eräitä vähäisiä eroavaisuuksia lukuun ottamatta samankaltainen kuin A:n ja B:n tutkimukseen liittyvä päivähoitokasvatuksen yksilöllisen suunnittelun lomakkeisto. Kysymykset on vertailtavissa lomakkeistoissa esitetty jonkin verran toisistaan poikkeavassa järjestyksessä. Suomen Kaupunkiliiton lomakkeistoon sisältyy yksi kysymys, joka ei esiinny A:n ja B:n lomakkeistossa. Myös yksittäisten kysymyskohtien sisäinen jäsentely vaihtelee hieman. Eräissä kysymyskohdissa kysymysten merkityssisältö on erilainen, koska toisessa lomakkeistossa on käytetty tarkentavia alakysymyksiä tai koska alakysymykset on muotoiltu toisistaan poikkeavasti. Käytetyt sanonnat ja sanamuodot eivät pääosin ole yhteneviä. Lomakkeistojen ulkoasut poikkeavat toisistaan niin tekstin sijoittelun kuin kaavioiden muotoilunkin osalta lukuun ottamatta lapsen kasvun ja kehityksen seurantaosaa, jossa poikkeamat ovat vähäisiä.

Suomen Kaupunkiliiton vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Suomen Kaupunkiliitolle tilaisuuden vastineen antamiseen.

Suomen Kaupunkiliiton vastine koostuu varsinaisesta vastauskirjelmästä sekä siihen liittyvästä Kaupunkiopiston muistiosta.

Kaupunkiopiston muistiossa todetaan aluksi, että A:n tulostittarilomakkeistoa käytettiin vuosina 1990 – 1991 apuvälineenä niin sanottua Lappeenranta-sopimusta tehtäessä. A:n muutaman sivun pituista lomaketta on käytetty Suomen Kaupunkiliiton kustantamassa Tulostittarit -kirjassa, joka on painettu vuonna 1991. Kirjan materiaali on kerätty noin kaksi vuotta kestäneestä Lappeenranta-sopimus -projektista ja sen aikana tehdyistä eri tulostyksiköiden töistä.

Kaupunkiopiston muistion mukaan kyseistä A:n omakseen väittämää lomaketta käytti A:n yhtiökumppani B Kaupunkiopiston asiaa koskevalla kurssilla vuoden 1991 toukokuussa. B oli jakanut lomaketta useiden kaupunkien edustajille ja sanonut, että lomaketta voidaan käyttää kaupunkien kotipalveluyksiköissä koeluontoisesti ja että asiaan palataan arviointimielessä seuraavana syksynä. Lappeenrannan kaupunki ei kuitenkaan ollut osallistunut myöhemmin järjestettyyn seurantatilaisuuteen. Kaupungin edustajat olivat muistion mukaan olettaneet, että lomake kuvatulla tavalla jaettuna oli julkaisukelpoista ja vapaasti käytettävää.

Kaupunkiopiston muistiossa todetaan Lappeenrannan kaupungin edustajien ajatelleen, että A:n ja B:n tutkimustyö on tehty normaalina virkatyönä, joka yleisen tietouden mukaan koulutuksessa jaettuna on käyttövaapa materiaalia. Muistion mukaan lomake on joka tapauksessa Mittarit -kirjassa liiteaineistona, jolla osoitetaan vain, mitä tukiaineistoa Lappeenranta on kotipalvelunsa tulostarviossa käyttänyt.

Kaupunkiopiston muistiossa todetaan edelleen, että vastaavan kaltaisia suunnittelulomakkeita liikkuu kaupungeissa useita, joista kyseinen lomake ei mitenkään olennaisesti poikkea. Muistion mukaan kyseessä oleva lomakkeisto muodostaa vain häviävän pienen osuuden Suomen Kaupunkiliiton julkaisemasta Mittarit -kirjasta. Lomakkeiston olisi kirjan siitä lainkaan kärsimättä voinut jättää pois teoksesta.

Kaupunkiopisto toteaa, että Mittarit -kirjan kustantanut Suomen Kaupunkiliitto ei ole tietoisesti sijoittanut lomakkeistoa kirjaan ja ettei lomakkeiston merkitys kirjan kokonaisuudessa ole mainittava. Muistiossa huomautetaan myös siitä, ettei Mittarit -kirjan kustantaja aikataulukiiireiden vuoksi ollut ehtinyt oikolukea kirjan käsikirjoitusta. Lisäksi muistiossa korostetaan sitä, ettei lomake tule tekijöidensä kannalta arvioiden käyttökelvottomaksi sen vuoksi, että se on esitelty Mittarit -kirjassa. Lomak-

keen mukanaolo teoksessa on Kaupunkiopiston näkemyksen mukaan itse asiassa parasta mahdollista mainosta A:n tutkimustyölle.

Muistion lopuksi Kaupunkiopisto toteaa, että sen tietoon saatetut vaatimukset lomakkeen käytöstä ovat järjettömän ylimitoitettuja. Lisäksi katsotaan, että esitetyt vaatimukset ovat kokonaan aiheettomia.

Vastauskirjelmässään Suomen Kaupunkiliitto viittaa ensiksi muistioon ja huomauttaa, että tekijänoikeuslain 8 §:n mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti on saatettu yleisön saataviin. Julkaistuksi teos katsotaan silloin, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen.

Suomen Kaupunkiliitto katsoo, että kyseinen A:n tutkimus on julkistettu ja että sen on myös katsottava tulleen julkaistuksi, koska tutkimusta on saatettu Kaupunkiopistolla yleisön keskuuteen. Edelleen Suomen Kaupunkiliitto katsoo, että sillä on ollut lupa ottaa A:n tutkimuksesta lainauksia julkaisemaansa Mittarit -teokseen niin sanotun sitaattioikeuden perusteella. Käsityksensä tueksi Suomen Kaupunkiliitto on viitannut komiteamietinnön 1991:33 (Kuvataide ja tekijänoikeus) sivulla 75 olevaan esitykseen sitaattioikeuden käytön edellytyksistä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoon seuraavan.

Yleistä

Tekijänoikeusneuvosto toteaa aluksi, että osapuolet ovat esillä olevassa asiassa esittäneet väitteitä, joiden arvioiminen edellyttäisi tapaukseen liittyvien tosiseikkojen selvittämistä ja näyttökysymysten ratkaisemista. Näihin kysymyksiin tekijänoikeusneuvosto ei voi lausunnossaan ottaa kantaa. Tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan kuuluu tekijänoikeuslain (404/61) ja oikeudesta valokuvaan annetun lain (405/61) mukaan lausuntojen antaminen ainoastaan mainittujen lakien soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto keskittyy lausunnossaan selvittämään asiaan liittyviä tekijänoikeudellisia näkökohtia. Asianosaisille ei tämän vuoksi ole varattu tilaisuutta esittää lisäselvitystä seikoista, jotka liittyvät A:n ja B:n tutkimuksen väitettyyn julkistamiseen vuoden 1991 toukokuussa tai sitä edeltävänä aikana.

Tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojalle eli fyysiselle henkilölle. Tekijänoikeus voi syntyä myös useille henkilöille yhteisesti. Jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, heillä on tekijänoikeuslain 6 §:n mukaan yhteinen tekijänoikeus teokseen. Kullakin tekijällä on valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta.

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen aihetta, ideaa, motiivia tai teoksen taustalla olevia tietoja sellaisinaan, vaan sitä ilmenemismuotoa, johon tekijä on teoksen saattanut. Tämän vuoksi tekijänoikeuslain mukainen suoja ei ulotu myöskään niihin ajatuksiin, tutkimustyön tuloksiin tai tietoihin, joita teoksessa esitetään.

Teoksen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että teoksen on oltava itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleisesti hyväksytyin määritelmän mukaan täyttyvän, ellei kukaan muu kuin tekijä, jos olisi työhön ryhtynyt, olisi tehnyt täysin samanlaista teosta. Suojan edellytyksenä ei ole muita laatuvaatimuksia. Tekijänoikeuslaissa ei ole annettu tarkkoja sääntöjä teostason arvioimiseksi. Ratkaisu perustuu harkintaan kunkin yksittäistapauksen kohdalla.

Tekijänoikeuslain 1 §:ssä on esimerkkiluettelo erilaisista suojattavista teostyypeistä. Lain esimerkkiluettelo ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan teos voi ilmetä myös muulla tavalla. Laissa ei siten rajata mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle.

Tekijänoikeus jakautuu taloudellisiin ja moraalisiin oikeuksiin. Taloudellisiin oikeuksiin kuuluu lain 2 §:n mukaan tekijän yksinoikeus, tietyn lain 2 luvussa säädettyin rajoituksin, määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muuttettuna. Näin ollen esimerkiksi teoksen kappaleiden valmistaminen kaupalliseen levitykseen edellyttää aina tekijän tai muun oikeudenhaltijan, jolle tekijänoikeudet mahdollisesti ovat siirtyneet, suostumusta. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa osittain tai kokonaan toiselle. Lainsäädännössä ei aseteta tekijänoikeuden luovutusta koskevalle sopimukselle muotovaatimusta. Sopimus voi siten olla kirjallinen, suullinen tai jopa konkludenttinen eli osapuolten hiljaiseen yhteisymmärryksen perustuva.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii, kun teoksesta valmistetaan kappale tai kun teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lain 3 §:n 2 momentissa kielletään

teoksen muuttaminen tavalla, joka loukkaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta. Teosta ei myöskään saa saattaa yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä. Tekijä voi luopua sitovasti lain 3 §:n mukaisista moraalisisista oikeuksistaan vain, mikäli kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Tekijänoikeuslain 2 luvussa on säännöksiä tekijänoikeuden rajoituksista. Tekijän yksinoikeutta rajoittavien säännösten taustalla ovat olleet käytännölliset, sivistykselliset ja muut yhteiskunnallisesti merkittäviksi katsotut intressit. Lain 14 §:ssä säädetään lainaus- eli sitaattioikeudeksi kututusta tekijänoikeuden rajoituksesta. Säännöksen mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Lainaukseen ei tällöin tarvita tekijän suostumusta eikä siteeraamisesta tarvitse maksaa korvausta. Sitatitioikeuden käyttämisen tarkoituksena voi olla teoksen arvosteleminen, selostettavan asian selvittäminen tai havainnollistaminen sitaattiesimerkein tai esimerkiksi tyylinäytteen antaminen toisesta teoksesta. Oikeuskirjallisuudessa ei kuitenkaan ole katsottu sallituksi esimerkiksi sitä, että omaan teokseen sisällytetään valikoituja otoksia toisista teoksista oman teoksen laadun parantamiseksi. Myöskään pelkät sitaattikokoelmat eivät ole hyvän tavan mukaisia.

Sitaattioikeuden käyttämisestä voidaan lisäksi todeta, että tekijänoikeuslaki ei nimenomaisesti edellytä sitaatilta lyhyyttä. Kysymys sallittavan sitaatin pituudesta on ratkaistava kussakin yksityistapauksessa erikseen ottaen huomioon lainauksen tarkoituksen sekä lainatun osan ja koko teoksen laajuuden välisen suhteen.

Tekijänoikeuskomitea on käsitellyt vuonna 1991 valmistuneessa mietinnössään "Kuvataide ja tekijänoikeus" (komiteanmietintö 1991:33) tekijänoikeuslain 14 §:n mukaisen sitaattioikeuden käyttämisen edellytyksiä. Mietinnön sivulla 75 komitea toteaa:

"Vaatimus hyvän tavan noudattamisesta merkitsee sitä, että sitaatin tulee olla asiallisesti perusteltu. Sitatilla tulee ts. olla jokin siteeraamiselle tunnusomainen funktio. Sitatit on yleensä apuväline, jonka tehtävänä on usein luoda yhteyksiä aikaisempaan perinteeseen. Tieteellisissä teksteissä sitaatit voivat olla välttämättömiä aikaisemman tutkimuksen referoinnissa tai dokumentoinnissa. tyypillinen käyttötilanne on esimerkiksi käyttö kirjallisen tekstin mottona. Musiikin alalla sitatit voi olla esimerkiksi temaattisen kehittelyn lähtökohtana tai kontrastina.

Hyviin tapoihin kuuluu myös, että sitatit on erotettavissa sitaattiksi ja että lähde ilmaistaan. Sitatitin käytössä tulee lisäksi ottaa huomioon tekijän moraaliset oikeudet."

Sitaatiooikeuden käyttö edellyttää, että siteerattava teos on julkistettu. Tekijänoikeuslain 8 §:n mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Julkistamiseen riittää, että yksi teoskappale on tekijän suostumuksella saatettu muodossa tai toisessa yleisön saataviin. Tekijänoikeuslain esitöissä todetaan:

"Kirjallinen teos julkistetaan säännönmukaisesti levittämällä sen kappaleita yleisön keskuuteen, mutta myös teoksen lukeminen voi muodostaa julkistamisen (komiteanmietintö 1953:5, s. 51)."

Luettelosuoja

Tekijänoikeuslain mukaan suojataan myös eräitä tekijänoikeutta lähellä olevia oikeuksia. Tällaisia oikeuksia kutsutaan lähioikeuksiksi tai naapurioikeuksiksi. Niitä koskevat säännökset sisältyvät tekijänoikeuslain 5 lukuun.

Lain 49 §:n 1 momentin mukaan luetteloa, taulukkoa, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei saa jäljentää valmistajan suostumuksetta, ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ julkaistiin. Suoja-aika päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun on kulunut viisitoista vuotta siitä vuodesta, jona työ valmistui. Valmistajana pidetään sitä luonnollista tai oikeushenkilöä, joka on taloudellisesti vastuussa luettelon kokoamisesta.

Tekijänoikeuslain esitöiden mukaan 49 §:n luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata erinäisiä tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa ja jotka olematta teoksia tekijänoikeudellisessa mielessä kuitenkin ovat niitä lähellä. Esitöissä todetaan, että suoja jäljentämisestä vastaan voidaan pitää perusteltuna edellyttäen, että työhön on erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja (komiteanmietintö 1957:5, s. 33).

Esimerkkeinä luettelosuojaa nauttivista töistä voidaan mainita myyntiluettelot, näyttelyluettelot, osoitekalenterit, aikataulut ja erityiset laskentataulukot edellyttäen, että niissä on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Suojaa eivät saa yksinkertaisemmat työt kuten paikallisaikataulut, taskukalentereissa olevat yhteenvedot erilaisista tilastoista tai muut vastaavat työt.

Lain esitöissä on katsottu luettelosuojan ulottaminen lomakkeisiin ja asiakirjakaavoihin epätarkoituksenmukaiseksi:

"Kaavakkeen suhteen on huomattava, että on yhä yleisemmin ryhdytty pyrkimään varsinkin lomakeaineiston standardisoimiseen. Jos yksityiset yritykset voisivat saada yksinoikeuden tiettyihin lomakkeisiin, ehkäisisi se huomattavasti mainittua tarkoituksenmukaista kehitystä. Mitä tulee muihin kaavakelajeihin, kuten esim. sopimus-,

testamentti-, liikekirje- ja muihin senlaatuisiin kaavoihin, niin ne ovat periaatteellisesti samanlaisen luomistyön tuotteita kuin kirjalliset teokset, minkä vuoksi niitä on arvosteltava tekijänoikeudellisten sääntöjen mukaan. Näistä syistä kaavake on jätetty pois pykälästä (komiteanmietintö 1957:5, s. 33)."

Luettelosuoja on puhdasta jäljentämissuojaa. Suoja ei estä luettelossa olevien tietojen käyttämisestä, kunhan tietoja ei jäljennetä. Myös luettelon osan, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, jäljentäminen on kielletty ilman valmistajan suostumusta. Lain 49 §:n 2 momentin mukaan luettelosuojaa nauttiva työ tai sen osa voi saada myös tekijänoikeussuojaa, jos se on itsenäinen ja riittävän omaperäinen eli ylittää teoskynnyksen.

Lomakkeiston ja tutkimuksen tekijänoikeussuoja

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa ensiksi siitä, nauttiiko A:n ja B:n tieteellinen tutkimus Lapsen käyttäytyminen ja kasvuym-
paristö ja siihen liittyvä lomakkeisto tekijänoikeuslain suomina oikeuksia.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnössä tarkoitettu tutkimus on tekijänoikeuslain 1 §:n edellyttämällä tavalla itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Tutkimus ylittää teostasoon ja saa tekijänoikeussuojaa kirjallisena teoksena.

Tekijänoikeusneuvoston saaman selvityksen mukaan A:n ja B:n tutkimusprojektin tarkoituksena on ollut päivähoidon kasvatuskäytäntöjen kehittäminen. Tavoitteen toteuttamiseen on pyritty vaikuttamalla kodin ja päivähoidon vuorovaikutuksen ja keskinäisen viestinnän tehostumiseen yksilöllisen suunnittelun avulla. Suunnittelussa on käytetty apuna lausuntopyynnössä tarkoitettua päivähoitokasvatuksen yksilöllisen suunnittelun lomakkeistoa. Tutkimuksen tekijöiden tarkoituksena on ollut testata lomakkeistoa ja tutkimukseen kuuluvan kokeilun pohjalta kehittää siitä pysyvä työväline yksilöllisen ja joustavan päivähoitokasvatuksen suunnitteluun. Tutkimuksen liitteeksi otettu lomakkeisto on näin ollen tutkimuksen eräänlainen lopputulos, kuten hakija on myös lausuntopyynnössään todennut.

A:n ja B:n tutkimuksen liitteenä olevaan lomakkeistoon on koottu tutkimuksessa saavutettu tieto siitä, mitä tekijöitä lasten yksilöllisten ominaisuuksien ja päivähoidon eri rutiinotoimintojen suhteen tarkasteluun perustuvassa suunnittelussa on otettava huomioon. Suunnittelussa huomioon otettavien tekijöiden esittäminen kysymyslomakkeiston muodossa on puolestaan tutkimustyötä ohjannut ja tutkimustulosten perustana oleva metodologinen idea.

Tekijänoikeus ei suojaa tutkimuksen metodia, metodin perustana olevia ideoita tai tutkimuksessa esitettyjä tietoja tai tuloksia, vaan ainoastaan ilmenemismuotoa, jonka teos saa tekijänsä luovan työn tuloksena. Tämän

vuoksi A:n ja B:n tutkimuksen liitteenä oleva lomakkeisto ei voi saada tekijänoikeussuojaa siltä osin kuin kysymys on lomakkeiston asiasisällöstä eli siinä esitetyistä tutkimustuloksista. Suojattu ei ole myöskään se metodologiseen ideaan perustuva ratkaisu, että tutkimuksessa saavutetut tulokset ja tiedot on esitetty juuri lomakkeiston muodossa.

Tutkimustulosten ja metodologisten ideoiden jääminen tekijänoikeussuojan ulkopuolelle ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei A:n ja B:n kehittämä lomakkeisto voisi tekijänoikeuslaissa asetettujen edellytysten täyttyessä nauttia suojaa teoksena, teoksen osana tai muuna lain mukaan suojattavana työnä. Kysymys tutkimukseen liittyvän lomakkeiston tekijänoikeussuojasta ratkeaa näin ollen yksinomaan sen perusteella, onko lomakkeistoa pidettävä ilmenemismuodoltaan tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena tai lain 49 §:n mukaisena työnä, jossa on yhdisteltyä suuri määrä tietoja.

A:n ja B:n kehittämään lomakkeistoon sisältyvät toimintaohjeet ja kysymyskohdat ovat muotoilultaan yksinkertaisia. Käytetyt sanonnat ja sanamuodot ovat tavanomaisia. Lomakkeisto ei kokonaisuutena tai miltään osaltaan ole sillä tavoin omaperäinen, ettei toinen saman kaltaista tutkimus- tai selvitystyötä tekevä henkilö olisi voinut itsenäisesti päätyä ilmenemismuodoltaan samankaltaiseen lopputulokseen. Sillä, että lomakkeiston todetaan olevan eräänlainen konkreettinen lopputulos juuri A:n ja B:n tutkimuksesta, ei ole omaperäisyyden arvioinnin kannalta merkitystä, koska tekijänoikeus ei suojaa tutkimustyötä sinänsä, tutkimuksen metodia tai sen lopputuloksia.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tarkasteltavana oleva lomakkeisto ei ole sillä tavoin itsenäinen tai omaperäinen, että se sellaisenaan yltaisi teostasoon. Lomakkeisto ei siten saa suojaa tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Tekijänoikeuslain sanamuodon ja lain esitöiden perusteella on todettava, että kysymyslomake tai -kaavake ei sinänsä saa lain 49 §:n mukaista luettelosuojaa. Suojan edellytyksenä on, että lomakkeessa on yhdisteltyä suuri määrä tietoja. Lomakkeiston kysymysten merkityssisältö ja kysymysten muotoilussa käytetty terminologia saattaa tosin ilmentää sitä, että lomakkeiston laatiminen ei olisi ollut mahdollista ilman huomattavaa asiantuntemusta ja tietomäärää. Se lausuntopyynnössä esitetty seikka, että kysymyslomakkeen kehittäminen on edellyttänyt tieteellistä ammattitaitoa vaativaa tutkimustyötä, ei kuitenkaan voi olla tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettua luettelosuojan saamisen perusteena. Tämän vuoksi A:n ja B:n kehittämä lomakkeisto ei ole sellainen työ, jossa olisi tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettulla tavalla yhdisteltyä suuri määrä tietoja. Lomakkeisto ei siten saa luettelosuojaa eikä sen jäljentämiseen tarvita tekijänoikeuslain 49 §:n perusteella valmistajien suostumusta.

Hakija on toiseksi pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, onko Suomen Kaupunkiliitto menettelyllään syyllistynyt tekijänoikeuslain rikkomukseen.

Suomen Kaupunkiliitto on vastauskirjelmässään ilmoittanut, että lomakkeiston käytön oikeuttavana perusteena on pidetty tekijänoikeuslain 14 §:n mukaista sitaattioikeutta. Koska väitetyn siteerauksen kohde eli A:n ja B:n lomakkeisto ei kuitenkaan yllä teostasoon, tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kysymyksellä sitaattioikeuden käytöstä ei ole asian ratkaisun kannalta merkitystä.

A:n ja B:n kehittämää lomakkeistoa on saadun selvityksen perusteella mitä ilmeisimmin käytetty esikuvana laadittaessa Suomen Kaupunkiliiton julkaisemaan Mittarit -kirjaan sisällytettyä päivähoitokasvatuksen suunnitteluun tarkoitettua lomakkeistoa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että vaikka Suomen Kaupunkiliitto olisi näin menetellessään hyödyntänyt A:n ja B:n tutkimuksessaan saavuttamia tuloksia ja niiden perustana olevia metodologisia ideoita, se olisi tekijänoikeuslain säännösten estämättä ollut mahdollista ilman tutkimuksen tekijöiden suostumusta.

A:n ja B:n kehittämä lomakkeisto ei myöskään ole niin itsenäinen ja omaperäinen, että se ylittäisi tekijänoikeuslain 1 §:n edellyttämää teostasoon. Lomakkeisto ei siten ole laissa tarkoitettu kirjallinen teos eikä nauti tekijänoikeuslain 2 tai 3 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa sellaisenaan eikä kirjallisen teoksen osana. Lomakkeisto ei myöskään saa tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista luettelosuojaa.

Edellä esitettyyn viitaten tekijänoikeusneuvosto toteaa, että Suomen Kaupunkiliiton menettely ei ole tekijänoikeuslain 2, 3 tai 49 §:n vastaista eikä riko muuallakaan laissa tekijänoikeuden suojaksi annettua säännöstä. Suomen Kaupunkiliiton menettely ei näin ollen ole tekijänoikeuslain mukaan rangaistavaa eikä johda lain mukaiseen korvaus- tai hyvitysvastuuseen.

Yhteenveto

A:n ja B:n tutkimus "Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö" on itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Tutkimus ylittää teostasoon ja saa tekijänoikeussuojaa kirjallisena teoksena.

A:n ja B:n kehittämä päivähoitokasvatuksen yksilöllisen suunnittelun lomakkeisto ei ole erillisenä työnä niin itsenäinen ja omaperäinen, että se ylittäisi tekijänoikeuslain 1 §:n edellyttämää teostasoon. Lomakkeisto ei siten ole laissa tarkoitettu kirjallinen teos eikä sellaisenaan nauti tekijänoikeussuojaa.

A:n ja B:n kehittämä lomakkeisto ei myöskään ole tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettu työ, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Lomakkeisto ei näin ollen saa lainkohdan mukaista suojaa jäljentämistä vastaan.

A:n ja B:n kehittämää ja näiden tutkimukseen sisältyvää lomakkeistoa on pidettävä tutkimuksen tuloksena. Tekijänoikeus ei suojaa tutkimustuloksia tai niiden perustana olevia ideoita. Vaikka Suomen Kaupunkiliitto olisi omaa lomakkeistoaan valmistellessaan käyttänyt hyödykseen A:n ja B:n lomakkeistoa, on käyttäminen voinut tapahtua ilman tekijöiden suostumusta ja tekijänoikeuslain säännösten estämättä.

Koska Suomen Kaupunkiliiton menettely ei ole ollut tekijänoikeuslain 2, 3 tai 49 §:n vastaista tai muutenkaan rikkonut tekijänoikeuslaissa tekijänoikeuden suojaksi annettuja säännöksiä, ei menettely ole tekijänoikeuslain mukaan rangaistavaa eikä johda lain mukaiseen korvaus- tai hyvitysvastuuseen.